

KİRALIK KASADA BULUNAN ZİYNET EŞYALARINDA VERASET VE İNTİKAL VERGİSİ

Kenan AKBULUT*

ÖZ

Kiralık kasa; bankaların müşterileri için özel olarak yaptırdığı, korunaklı alanlarda bulunan ve müşterilerin değerli eşyalarını fiziki olarak muhafaza etmelerine yarayan kasalardır. Banka ile bankadan kiralık kasa hizmeti almak isteyen müşteri arasında, kasa kiralama sözleşmesi kurulur. Kiralık kasa sözleşmeleriyle ilgili açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Kiralık kasa sahibi vefat ettikten murise ait menkul malların veraset ve intikal vergisi matrahına dahil edilip edilmeyeceği hususu makalemiz kapsamında incelenecektir.

Anahtar Sözcükler: Banka, Kiralık Kasa, Muris, Ziyet Eşyası.

1. GİRİŞ

Kiralık kasa, banka şubelerinde bulunan ve özel güvenlik sistemleri ile koruma sağlayan gereçlerdir. Gerçek veya tüzel kişilerin maddi veya manevi değeri olan varlıklarını güvenle saklayabildikleri bu kasalar, farklı boyutlara sahiptir. Bilindiği üzere kasalar, bankaların özel olarak tasarladığı korunaklı özel odalarda muhafaza edilir. Bu odaya girme talebinde bulunan kişiye bir banka görevlisi eşlik eder. Bu odalarda şifreleme teknolojisi kullanılır. Aynı zamanda fiziki olarak bu odaya giriş yapmak için gereken banka kiralık kasa anahtarına da sadece kurum yetkilileri sahiptir.

Söz konusu kasalarda menkul malların yanısıra çeşitli belgeler ve sahibinin el yazısıyla tuttuğu notlar da bulunabilmekte ve bu gibi durumlar kasa sahibinin vefatı halinde çeşitli ihtilaflara neden olmaktadır. Bu çalışmada, kasa sahibi murise ait menkul malların veraset ve intikal vergisi matrahına dahil edilmesi konusu ele alınacak ve buna ilişkin gerekli açıklamalar yapılacaktır.

2. KİRALIK KASA HİZMETİ

Kiralık kasa, özel mülklerde saklanılan ve bu nedenle güvenlik bakımından zafiyet doğuran değerli eşyaların güvenliğinin en üst düzeyde korunmasını sağlar. Ayrıca; altın, takı, mücevher gibi değerli eşyalar, nakde dönüştürülmeden

*Defterdarlık Uzmanı

fiziki olarak saklanabilir. Maddi olarak kıymeti bulunmayan, ancak manevi olarak kaybolmasından endişe duyulan ürünler de kiralık kasada güvence altına alınabilir. Kiralık kasaya hemen hemen her şey konulabilir. “Hemen hemen” ibaresinden kasıt; diğer müşterilerin kasalarının güvenliğini tehlikeye sokmayacak şeylerdir. Bunun haricinde kiralık kasalara banka müşterisi ne isterse koyabilir.

Kiralık kasa sözleşmesi; banka ile müşterisi arasında kurulan ve konusu çoğunlukla para olan bir ivaz karşılığında müşterisinin suç unsuru oluşturmayan menkul kıymetlerinin muhafaza edilmesi ve saklanması amacıyla bünyesinde bulunan kasayı müşterisinin tasarrufuna bırakılmasını amaçlayan kira akdi unsurlarının ağır bastığı, vedia ile vekaletin fer’i unsurlarını taşıyan ve her iki tarafa borç yükleyen karma bir sözleşmedir. Kiralık kasa sözleşmesine dair mevzuatta özel bir kanuni düzenleme mevcut değildir. Bu sebeple hukukumuzdaki irade özerkliği ilkesi gereği; her bankanın müşterisinin kabulüne sunduğu kiralık kasa sözleşmeleri birbirinden farklılık göstermektedir. Banka kiraladığı kasasında muhafaza edilebilecek eşyalara ancak konusu suç teşkil eden maddelere sirayet edecek şekilde yasaklamalar getirebilir, fakat bundan başka herhangi bir sınırlamada bulunamaz. Kiracı müşteri; kiralanan kasanın özellikleri doğrultusunda para, değerli mücevherat, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu kapsamında taşınır muamelesi gören pay senetleri ve diğer kıymetli evrakların muhafazasını özgürce muhafaza edebilir.

İcra İflas Kanununda haczi kabil olmayan mallar sınırlı sayıda sayılmış olup, maddede sayılmayan malların haczinin caiz olduğu kabul edilmektedir. Dolayısıyla müşterinin banka kasasında bulunan menkul kıymeti üzerinde, alacaklının kasayı mühürletme yetkisi olduğu gibi yine icra kanalıyla kasayı açtırıp içindekilere haciz koydurabilmektedir. Bankalar tek başına kasa üzerinde fiili tasarruf gücünden yoksundur. Ayrıca, bazı bankalara ait sözleşmelerde kasada muhafaza edilecek menkul kıymet veya eşya ile ilgili herhangi bir kısıtlama öngörülmemiştir. Kiralanan kasanın, banka tarafından müşteriden habersiz olarak açtırıp kasanın muhteviyatını kontrol etme özgürlüğü yoktur. Kasanın yedek anahtarının bankada muhafaza edilmesi bile bu durumu değiştirmemektedir. Bankaların, müşterilerine kiraya verdiği kasanın içeriğini bilmek gibi bir haklarının olmadığı, ayrıca kanunlar tarafından bu kurumlara böyle bir görev de tayin edilmediği ortadadır. Sayılan bu nedenler doğrultusunda bankanın, müşterisine ait mal veya alacağı elinde

bulunduran 3. şahıs olmadığı aşikârdır. Bu sebeplerle İcra İflas Kanunu'nun 89 uncu maddesi, kiralanan kasalarla ilgili uygulanmaz. Ödeme emrindeki müddet dolduktan sonra, alacaklının icra dairesinden talepte bulunması üzerine bankadaki kasanın içeriği için haciz işlemini başlatması mümkündür. İcra müdürü bankaya, kiralık kasa içindeki menkul malların haczedildiğini ve bunların muhafaza altına alınması için alacaklının kasadaki eşyaya ulaşmasının engellenmemesi gerektiğini, aksine hareketten dolayı İİK m. 357 uyarınca bankanın sorumlu olacağını içeren bir muhtıra yazmalıdır. Alacaklı, icra memuru ile birlikte ilgili kasanın bulunduğu banka şubesine gidilip kasa mühürlenir ve borçluya bildirilen gün ve saatte kiralık kasanın bulunduğu yerde hazır olması durumunda kendi huzurunda, aksi takdirde çilingir marifeti ile zor kullanarak açılması suretiyle kasanın içeriğinin haczedileceği bildirilir. Kasa açıldıktan sonra içeriği gerektiğinde İİK m. 80'deki yetkileri kullanarak muhafaza altına almak suretiyle haczi gerçekleştirilmelidir. (Sezer ve Utkaner, 2020)

Kasa kiralama sözleşmesine bakıldığında, bir tarafında banka, diğer tarafında ise gerçek veya tüzel kişi bulunur. Bankalar, özen yükümünün bir gereği olarak, kasalarını, güvenilirlikleri konusunda herhangi bir tereddüt bulunmayan ve kural olarak hâlihazırda başka bir iş ilişkisi içinde buldukları kişilere kiraya verir. Kiralanan kasanın, müşteri tarafından yasadışı bir amaçla kullanılacağına dair göstergeler varsa, bankanın, kasasını kiraya vermemesi önerilmektedir. Bu bağlamda, kasanın özellikle Türk Ceza Kanunu'nun 282 nci maddesinde düzenlenen "suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama suçu" kapsamında kullanılacağına dair belirtiler varsa ve bu durum, banka tarafından biliniyorsa banka, kasasını kiraya vermemelidir. Örneğin, kasayı kiralamak isteyen müşteri hakkında, "suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama suçu" dolayısıyla yapılmakta olan bir soruşturma veya görülmekte olan bir dava kapsamında; yetkili makamlarca, müşterinin bankadaki hesaplarına el konulmuşsa bankanın artık o müşterisine kasasını kiraya vermemesi gerekir. (Bayram, 2022, s.52)

Banka kasa kiralama sözleşmesinde, sıradan bir kira sözleşmesinde kiraya verenin üstlenmediği, kasa dairesinin gözetlenmesi, kasanın güvenliğinin sağlanması ve denetiminin yapılması yükümleri ile müşterinin kasaya erişmesinde iş birliğinde bulunma yükümünü üstlenir. Müşteri ise, ödemeyi üstlendiği bedeli, sadece kasayı kullanmasının karşılığı olarak değil; aynı

zamanda, bankanın gözetleme, denetleme ve güvenliği sağlama edimleri ile kasaya erişimde iş birliğinde bulunma edimlerinin bir karşılığı olarak öder. Dolayısıyla, kasa kiralama sözleşmesi, kira sözleşmesinin asli unsurlarının yanında, vekâlet sözleşmesinin asli unsurlarını da içerir. Kasa kiralama sözleşmesinde, banka, kasanın kullanılmasını müşteriye bırakma borcunun yanında; müşterinin yararına ve iradesine uygun olarak kasanın güvende tutulmasına yönelik işleri, kasa dairesini ve iki kilitli kasalarda bir kilidi açma işini özenli bir biçimde yerine getirmeyi yükümlenir. (Bayram, 2022, s. 55)

3. KİRALIK KASADA BULUNAN ZİYNET EŞYALARINDA VERASET VE İNTİKAL VERGİSİ

7338 sayılı Veraset ve İntikal Vergisi Kanununun 1 inci maddesinde, Türkiye Cumhuriyeti uyruğunda bulunan şahıslara ait mallar ile Türkiye’de bulunan malların veraset yoluyla veya herhangi bir suretle olursa olsun ivazsız bir şekilde bir şahıstan diğer şahsa intikalinin veraset ve intikal vergisine tabi olduğu hükme bağlanmıştır.

Aynı Kanunun 23 üncü maddesinde, bankalar nezdindeki kiralık kasa sahiplerinden birinin ölümü halinde (Sulh hâkimi tarafından yapılacak tespit hariç) vergi dairesinin yetkili bir memuru hazır bulunmadıkça kasanın açılmasına ve bu memur huzurunda tespit edilmedikçe muhteviyatının mirasçıları veya kanuni temsilcileri veya vekilleri tarafından alınmasına izin verilmeyeceği belirlenmiştir.

Bu itibarla, kiralık kasa sözleşmesinin sadece muris ile yapıldığı, kasanın bir başkası tarafından da kullanılabileceğine dair herhangi bir belge bulunmadığı durumlarda, söz konusu kiralık kasalarda yer alan menkul malların murisin mirasçıları tarafından verilecek veraset ve intikal vergisi beyannamesinde matraha dâhil edilmesi gerekmektedir.

Ayrıca kiralık kasalarda bulunan menkul malların başkasına ait olduğunu gösteren hukuki bir tevsik edici belge ibrazının söz konusu olmadığı durumlarda, murislere ait imzalı notlar tek başına tevsik edici belge olarak değerlendirilemeyecektir.

4. SONUÇ

Kiralık kasa, bankalar tarafından müşterilerine sunulan özel bir muhafaza hizmetidir. Banka ile müşterisi arasında yapılan kasa kiralama sözleşmesi, hukukî niteliği itibarıyla, salt bir kira sözleşmesi olarak değil; kanunda düzenlenen kira ve vekâlet sözleşmelerine ilişkin aslı unsurların, kanunun öngörmediği bir biçimde birleşmesinden meydana gelen “karma sözleşme” olarak nitelendirilebilir. Boyut ve yapısı doğrultusunda içerisinde para, kıymetli evrak ve mücevherat muhafaza edilmesini sağlayan kiralık kasalarla ilgili müşteri ve banka arasında sözleşme serbestisi esasları geçerli olur. Bankacılıkla alakalı ürünler için ilgili kurumun hesaplarında bulunan miktarlara da bağlı olarak bir devlet güvencesi söz konusudur; fakat kiralık kasalar için bu durum geçerli değildir.

Bankalar nezdindeki kiralık kasa sahiplerinden birinin ölümü halinde vergi dairesinin yetkili bir memuru hazır bulunmadıkça kasanın açılmasına ve bu memur huzurunda tespit edilmedikçe muhteviyatının mirasçıları veya kanuni temsilcileri veya vekilleri tarafından alınmasına izin verilmez. Kiralık kasa sözleşmesinin sadece muris ile yapıldığı, kasanın bir başkası tarafından da kullanılabileceğine dair herhangi bir belge bulunmadığı durumlarda, söz konusu kiralık kasalarda yer alan menkul malların murisin mirasçıları tarafından verilecek veraset ve intikal vergisi beyannamesinde matraha dâhil edilmesi gerekmektedir. İçerisindeki notlar ve diğer belgeler hukuki nitelik taşımadığı sürece vergisel durumu etkilemez.

KAYNAKÇA

2004 sayılı İcra İflas Kanunu(1932, 19 Haziran). Resmi Gazete (Sayı: 2128)

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu(2011, 14 Şubat). Resmi Gazete (Sayı: 27846)

7338 sayılı Veraset ve İntikal Vergisi Kanunu (1959, 15 Haziran). Resmi Gazete (Sayı: 10231)

Bayram, A. E. (2022), Kasa Kiralama Sözleşmesi, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 30(1).

Sezer, N. ve Utkaner, D. Y. (2020), *Banka Kasasının Haczinin Hukuki Dayanağı Ve İzlenecek Yol*, Erişim Adresi: <https://sezerutkaner.com/blog/banka-kasasinin-haczinin-hukuki-dayanagi-ve-izlenecek-yol/>